

תפילת הדרך¹

יעקב חזן- מח"ס תפילת יעקב ו-היכון לקראת אלוקיך יעקב

איתא בברכות (כט:): "אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא, לא תרתח (לא תכעס) ולא תחטי, לא תרוי (פרש"י לא תשתכר ביי, ורבינו יונה פירש לא תשבע, כי כשאדם שבע ונמשך אחר תענוגותיו יכול לשכוח את הבורא) ולא תחטי, וכשאתה יוצא לדרך הימלך (טול רשות) בקונך וצא, מאי הימלך בקונך וצא? אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפילת הדרך. ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפילת הדרך. מאי תפילת הדרך? יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמיכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך, ותשלח ברכה במעשי ידי ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי. בא"י שומע תפילה. אמר אביי לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא (שמתוך כך תפלתו נשמעת) היכי נימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו'. אימת מצלי? אמר רבי יעקב אמר רב חסדא **משעה שמהלך בדרך**. עד כמה? אמר רבי יעקב אמר רב חסדא עד פרסה (ח' אלפי אמה) וכו'. רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא, קם רב חסדא וקא מצלי וכו'".

רש"י גורס "משעה שמהלך בדרך" (כלומר כאשר הוא מתחיל ללכת בדרך), אבל הרא"ש והרי"ף גורסים "משעה שיאחז בדרך" (כלומר משעה שיש לפניו עוד דרך של פרסה). ולכן יש מחלוקת בפירוש הסוגיה.

רש"י מביא שני פירושים: אדם יכול להתפלל את תפילת הדרך אם לא הלך כבר פרסה בדרך (גרסת משעה שמהלך בדרך²), ופירוש בה"ג שמי שיש לו ללכת בדרך עוד פרסה יברך, אבל אם נותרה לו פחות מפרסה לא

יברך (גרסת בה"ג היא משעה שיחזיק בדרך). הרא"ש (גרס משעה שיאחז בדרך) פסק כה"ג וז"ל: "ונראה שפירוש ה"ג עיקר, אם יש לו עדיין ללכת הרבה למה לא יברך, אבל כשיש לו לילך פחות מפרסה בקרוב לעיר, לא הוי מקום סכנה וא"צ לברך עכ"ל. וכ"כ רבינו יונה שיש לאמרה לכתחילה לאחר שיצא מן העיר תוך הפרסה הראשונה (כפירוש הראשון ברש"י), ואם שכח ולא אמר אותה בתוך הפרסה הראשונה, אומר אותה אח"כ על מה שיש לו ללכת, כל זמן שרב ממנו הדרך עד שיתקרב למקום שהולך שם (שכל הדרכים בחזקת סכנה לפי הירושלמי ה"ד). הוא מדמה זאת לברכת התפילין או הטלית, שכל זמן שאדם מעוטף בטלית או שהתפילין מונחים עליו הוא יכול לברך. וכ"כ השו"ע (בסי' קי בס' ז) ונקט לשון "החזיק בדרך" (גרסת בה"ג).

מדוע הרמב"ם לא הזכיר את תפילת הדרך?

הרמב"ם לא הזכיר את תפילה הדרך, אלא רק כתב בהלכות ברכות (פ"י הל' כ"ה): "כשיצא מן העיר בשלום יאמר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותצעידני לשלום" וכו'. ויש לתמוה למה לא הזכיר בה חתימה הברכה וגם למה לא כתב שיתפלל משאחז בדרך עד פרסה (ב"י).

ולי נראה שאפשר ללמוד ממחצית השקל (בס"ק יד) שכתב שהשל"ה מפרש שלפי לשון הגמרא "כשאתה יוצא לדרך, הימלך בקונך וצא", לא משמע לשון המלכה (ברכה) אלא שרצה לומר (לשון שאלה) שיראה אם תפילת הדרך שגורה בפיו יצא, ואם לא אל יצא, כמו שאמר ר' חנינא בן דוסא (במשנה בדף לד:): שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת, אמרו לו מנין אתה יודע? אמר להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטורף (חולה). מכאן ניתן ללמוד שאולי הרמב"ם פירש כמו השל"ה, ולכן הוא לא כתב את התפילה עם חתימה.

הפרי חדש מסביר שמה שאמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפילת הדרך, הולך על המחלוקת בגמרא מהי תפילה קצרה? ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים וכו' אחרים אומרים צרכי עמך ישראל מרובין וכו'. כלומר,

¹ ע"ע במאמר הרב יוסף צברי בגיליון לא.
² רש"י לא גרס "החזיק בדרך" (כגרסת בה"ג), כי אז היה מפרש כפרש"י בהוריות (ד. ד"ה החזיק בדרך) וז"ל: "החזיק בדרך - לילך למדינת הים ועדיין ישנו בעיר".

לדעת רבי יעקב אמר רב חסדא תפילה קצרה במקום סכנה היא תפילת הדרך, מכיוון שהוא לא יכול להתפלל תפילת י"ח. ומכיוון שאנחנו פוסקים כמו אחרים להלכה, לכן הרמב"ם לא פסק להלכה את תפילת הדרך. לכן לפי הרמב"ם שלא במקום סכנה מתפלל "שתוציאני מכרך זה לשלום וכו'" (הלכות ברכות פ"י הל' כ"ה), ובמקום סכנה מתפלל תפילה קצרה "צרכי עמך ישראל מרובים ודעתם קצרה" (הלכות תפילה פ"ד הל' י"ט).

הר"מ מרוטנבורק כשהיה יוצא לדרך בבוקר היה אומרה אחר יהי רצון כדי להסמיכה לברכת גומל חסדים ותהיה ברכה סמוכה לחברתה, כך מובא בכלבו (בס"י פז ס' מט). ונראה שהם סברו שהברכה נתקנה להיות סמוכה לאחת מברכות השחר, כאשר הוא יוצא לדרכו בבוקר אחרי התפילה. וכ"כ השו"ע (בס"ו).

לכאורה יש סתירה בשו"ע, שבס"ו ו' פסק שאפשר לומר את תפילת הדרך בבית (עם ברכות השחר) ובסעיף ז' כתב שאומר את תפילת הדרך אחרי שהחזיק בדרך (משמע שיצא מביתו)? ויותר מזה, השו"ע (בס"י פט ס' ג) כתב שאסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפילת שמונה עשרה. ובהמשך כתב (בס"ח) שבשעת הדחק כגון שצריך להשכים לדרך, יכול להתפלל משעלה עמוד השחר, וימתין מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנה, ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפילה, הכי עדיף טפי שיתפלל בביתו מעומד, ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפילה ע"כ. משמע מכאן שאפילו בשעת הדחק, שצריך לצאת לדרך והשיירה לא ממתנה לו, צריך להתפלל בביתו כשעלה עמוד השחר. ובס"י ק' (ס' ז) כתב שתפילת הדרך "אומר אותה אחר שהחזיק בדרך", משמע שאומרה כאשר הוא בדרך. ולכן לא מובן איך הוא פסק בס"ו כהר"מ מרוטנבורק שצריך להסמיך את תפילת הדרך לברכת גומל חסדים (בברכת השחר), הרי הוא צריך להתפלל לפני שיוצא לדרך? ויותר מזה אם השו"ע התכוון שצריך להתפלל את תפילת הדרך בדרך, אזי הסדר הראוי הוא שקודם יכתוב את סעיף ז' ש"אומר אותה אחר שהחזיק בדרך ואין לאומרה א"כ יש לו לילך פרסה וכו'" ורק לאחר מכן יבאר להיכן צריך

להסמיך את הברכה לאחר שכבר יצא לדרך (דהיינו סעיף ו). כי לפי הסדר שסידר השו"ע את הסימנים נראה שהוא מברך אותה בביתו (סעיף ו) ואילו בסעיף ז' כתוב שמברך אותה אחר שכבר יצא לדרך ושוב סתירה.

המ"א (בס"י ק"י ס"ק יב, יד) מסביר שבסעיף ו' מדובר שהאדם אומר את ברכות השחר כאשר הוא כבר בדרך (יצא לפני השחר, אבל זה קצת קשה שהרי המ"א כתב (בס"ק י) שיכנס בכי טוב ויצא בכי טוב, משמע שיצא בבוקר ולא לפני). והוא מוסיף שלא יאמרו את התפילה בתוך עיבורה של עיר, דהיינו בתוך ע' אמה ושיריים מן העיר (דעיבורה של עיר כעיר). וניתן להביא ראיה למ"א מהמעשה שגמרא מביאה שרב חסדא ורב ששת שהיו מהלכים בדרך, עמד רב חסדא והתפלל תפילת הדרך וכו', שהתפילה צריכה להיות בדרך.

הט"ז (בס"י ק"י ס"ק ז) חולק ואומר שהאדם יכול לומר אותה אפילו בעיר קודם שיוצא לדרך (כמו הר"מ מרוטנבורק), ומה שכתב שיהיה מוחזק בדרך פירושו מוחזק בוודאי ללכת בדרך³, "וראיתי לקצת מקפידים שלא יאמר אותה עד שהוא דווקא חוץ לעיר על השדה, ואין לזה שורש ועיקר מכל הפירושים, והרי מהר"מ היה מתפלל אותה בבוקר ביום שרצה ללכת בדרך. ומ"מ נראה טעם למה שמתפללים אותה חוץ לעיר, משום שאז יאמר אותה עם אחרים וזכות דרבים עדיף (בדומה לגמרא לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי ציבורא), מ"מ יהיה נזהר לומר אותה בבית התפילה היוצא מן הכרך" ע"כ. וכ"כ עטרת זקנים שהביא את ספר באר שבע (דף קח), שאמר שאף אם הכין את עצמו לילך בדרך ועדיין לא הלך, יש לו לומר תפילת הדרך. ובפרט מי שיש לו לילך בדיוק פרסה מביתו, אז יאמר תפילת הדרך בביתו, וילך אחר תפילת הדרך פרסה שלמה. ואין קושיה מהמעשה בגמרא שרב חסדא התפלל בדרך, כי אפשר לתרץ שהוא שכח להתפלל לפני שיצא מביתו או שיצא לדרך לפני זמן תפילה. הט"ז מיישב את כל הסתירות שבשו"ע.

³ כפרש"י בהוריות (ד. ד"ה החזיק בדרך) וז"ל: "החזיק בדרך - לילך למדינת הים ועדיין ישנו בעיר" (עטרת זקנים).

המ"ב (בס"ק כט) מסכים עם המ"א אבל מתיר בדיעבד לסמוך על הט"ז לומר את התפילה בבית. וכן כאשר הוא לן בדרך, יכול יהיה לומר את תפילת הדרך בבוקר כשמכין עצמו לצאת אפילו כשהוא עדיין בעיר (לא בעיר שבה הוא גר), דכבר החזיק בדרך (מכיוון שהוא לא בעירו, זה נקרא שהוא בדרך).

כתב המ"ב (בס"ק ל) שאין חילוק בין הולך בספינה או ביבשה או נוסע על מסילת ברזל, יש לו לברך תפילת הדרך אפילו אם נוסע רק פרסה, ולפי זה צריך להיזהר לכתחילה שתכף כשמתחיל לנסוע (מכיוון שהרכבת נוסעת מהר) לברך ברכת תפילת הדרך, כמו שכתב הרמ"א שלכתחילה יהדר להתפלל תוך הפרסה הראשונה.

כתב ילקוט יוסף (בס"ט ט) שיש לברך לאחר שהחזיק בדרך ולאחר שיצא מהיישוב (כמו מ"א). ולכן היוצא מירושלים (לכיוון בני ברק ותל-אביב) יכול לברך ברכה זו מיד לאחר שהוא עבר את הכביש העובר ליד בית הקברות, דחשיב כבר כהחזיק בדרך.

מדוע תפילת הדרך אינה פותחת בברוך?

כתב הטור בשם ר"י שתפילת הדרך היא תפילה בעלמא שמתפלל להקב"ה שיולחנו לשלום (ולכן פותחת ב"יהי רצון"), ואינה כברכת הנהנין ולא כברכות שתקנו על שם המאורע, אלא בקשת רחמים, ומפני שיש בה אריכות דברים חותמין בה בברוך.

רבינו יונה מביא טעם אחר, שכל ברכה שבמקומה היא סמוכה לחברתה (הברכה של תפילת הדרך היא "שומע תפילה", ומקומה בתפילת שמונה עשרה ושם היא סמוכה לחברתה) כשאומר אותה בפני עצמה, אומרה כמו שהיא במקומה שחותמה בברכה ואינה פותחת בברכה. הרמב"ן (בפרק הרואה דף נד:) מסביר שתפילת הדרך אין בה מלכות וכן בתפילה קצרה וגם אינו פותח בה בברוך, כל אלו מפני שאין להם קבע, שאין כל דרך ראויה לתפילה זו אלא על פרסה.

כתב המ"ב (בס"ק כח) שאם הוא הולך באמצע היום, יסמיכה לברכה אחרת, כגון שיאכל או ישתה איזה דבר ויברך ברכה אחרונה או יטיל מים ויאמר "אשר יצר", ובמקום שאין לו על

מה לברך לפני או שהשיירה ממחרת, אעפ"כ מותר לומר את תפילת הדרך ואין צריך שתהיה סמוכה לחברתה. משמע מדבריו שלא מועיל להסמיכה לברכה ראשונה, מכיוון שברכה ראשונה נחשבת לברכה קצרה שאינה חותמת בברוך, כמו שכתב המ"ב (בס"י מז' בס"ק יא) שיש אומרים שלברכה קצרה אי אפשר להסמיך ברכה אחרת.

הילקוט יוסף (בס"ח ח) חולק ואומר שיש נוהגים להסמיך את תפילת הדרך לאיזה ברכה, כגון ברכת אשר יצר או ברכה על דבר מאכל (לאחר שטעם מעט מהמאכל), אולם אין זה מעיקר ההלכה אלא ממידת חסידות וזהירות בעלמא (פסק לפי הטור בשם ר"י ולפי הב"ח [בסוף סי' ו], וז"ל: ולא מדינא אלא חסידות וזהירות). וילקוט יוסף כתב שהרב שך ע"ה היה לפעמים מברך על סוכריה כדי להסמיך את הברכה לתפילת הדרך.

שיעור מידת פרסה

המ"א (בס"ק טו) כתב מרחק של ח' אלפי אמה (קרוב ל 4 ק"מ). וכ"כ המ"ב (בס"ק ל) שאין חילוק בין הולך בספינה או ביבשה או נוסע על מסילת ברזל, יש לו לברך תפילת הדרך אפילו אם נוסע רק פרסה. לכאורה זה סותר את מה שכתב במפורש בביאור הלכה (בס"י קס"ג בד"ה אם אין מים מצויים), וז"ל: "מסתברא דכשהוא נוסע בגמלא פרחא (כגון פאסט – עגלת דואר), אין חושבין לפי אורך הדרך, אלא לפי חשבון הזמן של הילוך ד' מילין לאדם בינוני, שהוא שיעור ע"ב מינוטין (72 דקות)". מבאר בשו"ת שבט הלי (ח"ט סי' לז) שרק לענין נטילת ידים לסעודה חוששים לשיעור הגדול, לפי הזמן ולא לפי המרחק, מפני שכשאדם אוכל בלי נטילת ידיים הוא עובר על איסור בקום ועשה, אבל לענין תפילת בציבור, שהוא בשב ואל תעשה (וה"ה לתפילת הדרך), לא חוששים.

והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ח הע' ע) אומר שכאשר רוכבים על חמור שיש בזה טרחה, ולכן מחשבים לפי המרחק, אבל כאן מדברי הביאור הלכה כשנוסע בעגלה וכדו' שאין בזה טרחה, בזה מחשבים לפי זמן ההילוך.

הגומל אלא במקרים מיוחדים, ולכן הנוסע מעיר לעיר מברך הגומל א"כ נסע בכביש שתנועות המכוניות בו דלה, שאין רכב זה רואה רכב אחר, כגון כבישים נידחים, וכל זה בדרכים רגילות אבל בדרכים מסוכנות, כגון הנוסע לחברון או בכביש הבקעה וכדומה, שיש חשש סכנה לעבור שם, מברך הגומל, ואפילו נסע פחת מפרסה.

הילקוט יוסף חולק ואומר שאף שכיום אין סכנת ליסטים, מ"מ מברכים תפילת הדרך בשם ומלכות, והביא את ספר נימוקי אורח חיים שכתב שעכשיו הדרכים יותר מסוכנות מימי חז"ל, מחמת פגיעת האוטובוסים. ובשו"ת תשובות והנהגות (סי' קצט) הביא מהחזו"א שאמר שבאמת היה ראוי לברך אף בעיר, אלא שאין כוחנו לתקן מה שלא תיקנו חז"ל. וקהילות יעקב כתב שמי שרוצה לומר תפילת הדרך בתוך העיר מפני סכנת מכוניות אין מזניחין אותו. וכן בשו"ת אורח משפט (חלק או"ח ריש סי' מה) שההולכים בלב ים, אע"פ שבזמן הזה אין סכנה מצויה כל כך, ברכת הגומל בוודאי שנתקנה במנין, וכל דבר שבמנין אע"פ שבטל הטעם לא בטלה התקנה כי אם במנין אחר, ומ"מ היכא שהטעם ישנו רק שנחלש הטעם, שאין בכך כלום. והרב ילקוט יוסף מסכם שהתקנה היתה על סכנת הדרכים, ובכל דור היתה הסכנה מתבטאת באופן אחר, ואם בעבר הסכנה היתה משום ליסטים, כיום הסכנה בהולכי דרכים משום תאונות דרכים מסוכנות, המצויות יותר בדרך שבין עיר לעיר. ולכן אף אם יש בדרך נקודות ישוב ומושבים, גם בזה מנהגינו לברך תפילת הדרך בשם ומלכות, אם נוסע בכביש בינעירוני במשך שעה וחמש.

נראה לי להביא ראיה נוספת לילקוט יוסף מהשו"ע (בסי' ריט ס"ט) שכתב: "הני ארבעה לאו דווקא, דה"ה לפי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל או ניצול **מדריסת שור ונגיחותיו** או שעמד עליו **בעיר** אריה כו' (סכנות בתוך העיר) וכל כיצא בזה כולם צריכים לברך הגומל וי"א שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות". ושם מדובר בסכנות בתוך העיר וק"ו לנידון דידן סכנות מחוץ לעיר, אבל כאשר יש כלי רכב בסמוך אליו (שלכאורה שכאילו הוא בעיר), באמת השו"ע פסק לא לברך, אבל

ילקוט יוסף מביא מחלוקת אחרונים האם שיעור פרסה הוא מהלך אדם רגלי, והוא כשיעור של 4 ק"מ או השיעור הוא זמן הנסיעה של אדם שהולך פרסה והוא שעה וחמש. כלומר, האם מברכים על דרך מסוכנת שאורכה פרסה או זמן סכנה שנמדד לפי מהלך פרסה של אדם. דקיימא לן ביורה דעה (סי' שעה ס' ח) שמי שמת לו קרוב ולא ידע עד שבא למקום שמת שם המת, אם היה במקום קרוב, שהוא מהלך עשרה פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחד, מונה עמהם. מה הדין כיום שנתחדשו הרכבות וניתן לנסוע ביום אחד מרחק מאוד גדול? שו"ת מקור חיים (סי' כ) הביא את דברי הגאון שואל ומשיב, שאמר שאין משערין אלא במה שהוא על פי הטבע, ולא ע"פ תחבולות שנתחדשו בזמנינו, שאם כן ישתנו דרכי התורה מידי יום ביומו. והרב מקור חיים חולק על זה, ואומר שמה שנתחדש בזמן הזה הוא על פי דרכי הטבע, ולא שייך בזה שינוי בדיני תורה, אלא הכל לפי העניין. יעויין שם. הרב ילקוט יוסף כתב שאף אילו היה רוכב ע"ג בהמה, היה שווה בדרך שעה וחמש (שיעור פרסה), עתה כשנוסע במכונית בפחות מזמן זה, אין לו לברך הגומל ותפילת הדרך, שהעיקר להלכה כדעת האחרונים דסבירא להו דבעינן שיהיה בדרך מחוץ לעיר שיעור זמן של שבעים ושתיים דקות. וכלל גדול בדינו ספק ברכות להקל.

נסיעה מת"א לירושלים

דעת החזון איש (ארחות רבינו ח"א אות כח) וכן הגר"נ קרליץ (חוט שני ריבית קובץ ענינים עמ' קמז) שגם בנסיעה מעיר לעיר ויש לאורך הדרך בתים, מ"מ יכול לומר תפילת הדרך מחשש לתאונות דרכים.

הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפילה פכ"א ס"ג) חולק ואומר שאין לברך שכיון שלאורך כל הדרך מצויים כלי רכב, נחשבים כשיירה אחת, ונמצא שעדיין לא יצאו כל בני השיירה את העיר, אולם במקומות ישוב ערבי, הואיל וכעת אויבים הם, יש לראותו כלא מיושב. ותפילת הדרך תיקנו מחמת ליסטים וחיות רעות ולא מחשש תאונות דרכים, אך במקום סכנה כשטחי ערבים וכד' יכול לברך (אשי ישראל פ"נ הע' כד). ובדומה לזה כתב אור לציון (ח"ב עמ' קלט) שאין לברך ברכת

יכול לאומרה, וכמו שמבואר במ"ב⁵, וכל הנסיעות של היום נקראות בחזקת סכנה, אך אינו חובה.

הילקוט יוסף חולק ואומר שהנוסע מעיר אחת לעיר הסמוכה לה, כגון מת"א לבני ברק או לערים הסמוכות, הנה אף אם יש שם מרחק של פרסה, דהיינו שמונה אלפים אמה, אין לומר תפילת הדרך, מכיוון שהנסיעה היא דרך כביש שיש משני צידיו בתים, ודמי לנסיעה בעיר עצמה (ובפרט שהשהות בנסיעה פעמים רבות היא בשל הרמזורים ולא מעצם הנסיעה). וגם הרב אויערבך אומר שלא לברך בתוך העיר.

מה הדין במספר נסיעות באותו יום?

כתב הכלבו (סי' פז) בשם הר"מ מרוטנבורק שאין צריך לומר את תפילת הדרך אלא רק פעם אחת ביום, אפילו אם ינוח בעיר באמצע הדרך שעה אחת כשיוצא משם אינו צריך להתפלל תפילת הדרך. אבל אם דעתו ללון בעיר ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו, צריך לחזור ולהתפלל את תפילת הדרך פעם נוספת. וכך כתב השו"ע (בס' ה).

השערי תשובה (בס"ק ח) כתב שעין בר"י בשם תשובת הרדב"ז שאם לן במקום ישוב שחייב להתפלל תפילת י"ח, כשיוצא (מהעיר) צריך לומר תפילת הדרך כאילו יוצא בתחילה, ואם לן שלא במקום ישוב או שהיו הולכים ביום ובלילה פעם ראשונה יברך ויחתום ובשאר הימים יברך ולא יחתום. והבר"י כתב על זה שה"ה מפרש לים יאמר תפילת הים בפעם הראשונה בחתימה ובשאר הימים יברכו בלא חתימה. וכ"כ המ"ב (בס"ק נו) שאם הוא נוסע כל לילה, דהיינו שאינו לן בקביעות באושפיזא, רק ינוח איזה מעט זמן באושפיזא ואח"כ חוזר לנסוע, יש לברך תפילת הדרך בבוקר בלי חתימה.

אבל הב"ח (בד"ה ומ"ש) חולק ואומר שבכל יום ויום צריך להתפלל (תפילת הדרך) כאשר

בבית יוסף (ד"ה תשובה) הסביר את הסיבה מכיוון שתקנו את תפילת הדרך על סכנת אריה וגנבים המצויים תמיד בדרכים (ולא על מקרים שלא מצויים כגון אריה בעיר וכו') ועל מנהגו של עולם ברוב אנשים (שרוב האנשים מסתכנים בדרכים). ולכן בזמנינו שהסכנה בדרכים בינעירוניות היא התאונות דרכים, רוב האנשים מסתכנים שייך לברך, למרות שבדרכו הוא רואה הרבה מכוניות בכביש.

ועוד יש להביא ראייה מהטור (בסי' ריט) כתב שתפילת הדרך צריך אדם לבקש רחמים יותר מברכת הגומל, לפי שברכת הגומל היא במקום קורבן תודה, וכ"כ הט"ז (שם בס"ק ד). ולכן נראה שתפילת הדרך צריך לברך בדרך בינעירונית גם כאשר יש הרבה רכבים סביבו. ועוד, שהשו"ע פסק שלא יברך הגומל כאשר נעשה לו נס, מכיוון שאז יש ברכה אחרת "ברוך שעשה לי נס במקום הזה", אבל בקשת רחמים (תפילת הדרך) לפני בעי.

נסיעה בתוך העיר

כתב הט"ז (סי' ק ס"ק ו) שההולך במקום סכנה יש להתפלל תפילת הדרך אפילו בפחות מפרסה. הט"ז למד מרבינו יונה שמקשה על בה"ג מהירושלמי⁴ שכל הדרכים הם בחזקת סכנה (ולכאורה צריך להתפלל תפילת הדרך גם בדרך פחות מפרסה), והוא מתרץ שכאשר הולך בין כפרים אזי זה מקום סכנה אבל כאשר הוא קרוב לעיר (פחות מפרסה) אין סכנה. ומזה למד הט"ז שההולך במקום סכנה יש לו להתפלל תפילת הדרך גם בפחות מפרסה. וראיה נוספת (סי' ריט בט"ז בס"ק ד) מברכת הגומל שמברך אם הוא במקום מוחזק בסכנה ביותר אפילו בפחות מפרסה. וק"ו בתפילת הדרך שבה אדם צריך לבקש רחמים יותר מברכת הגומל (ראה טור בסי' רי"ט).

וכ"כ הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' שצז, אעלה בתמר עמ' כה, ודולה ומשקה עמ' עב) בשם החזו"א שאף מעיר לעיר המחוברת בבתים יכול לומר תפילת הדרך בברכה, שהרי אם הוא מקום סכנה גם בנסיעה בתוך העיר

⁵ כתב המ"ב (בס"ק ל) שפחות מפרסה בקרוב לעיר אינו מקום סכנה מן הסתם, אם לא שמוחזק לן באותו מקום שהוא סכנה, אז יש לברך תפילת הדרך בכל גונו.

⁴ ר' שמעון בר אבא בשם ר' חנינא אומר כל הדרכים בחזקת סכנה, ר' ינאי כד הוה אזיל לאכסנאי הוה מפקיד גו ביתיה".

חייב בתפילת י"ח בכל יום ויום, והוא דבר פשוט, לא היה צריך לכותבו אלא להוציא מדעת הטועים. וכ"כ הט"ז (בס"ק ה) וכ"כ באר היטב (בס"ק ח) שכל זמן שהוא בדרך מחויב לומר בכל יום שהולך.

היוצא ביום והמשיך את הליכתו בלילה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קסז) וכ"כ השלחן שלמה (ס"ב) שהדין הוא שהלילה הולך אחר היום. והוסיף הרב דבליצקי (קונטרס תפילת הדרך ס"ג) שעד עלות השחר נחשב ללילה.

אם הנסיעה השניה באותו יום אינה מסוג הנסיעה הראשונה, כגון שנסע תחילה באוטובוס ובירך ואחר נסע במטוס, דעת הרב אלישיב (ספר ובלכתך בדרך, זילבער, פ"ב ס"א) והגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' עד) שאין צריך לברך.

באופנים שאומרים תפילת הדרך בלא ברכה, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם, דבר הלכה אות ו' במשנ"ב ביצחק יקרא) שרצוי שיכלול האדם את תפילת הדרך בברכת שמע קולנו של תפילת י"ח שמתפלל בטרם יצא לדרכו.

כתב בילקוט יוסף שאם יש בהליכה וחזרה בו ביום שיעור פרסה, מברך בשם ומלכות, אף אם נסע מחצית שיעור פרסה בבוקר ומחציתה בלילה. אבל אם נסע כחצי שעה בלילה ולן בעיר אחרת, ולמחרת נסע עוד כשיעור שעה, אין הנסיעות מצטרפות, ויאמר תפילת הדרך בלי ברכה.

הערות/הארות למייל jacovha5@gmail.com